

NO'MON RAHIMJONOV DILBITIKLARIGA XOS XUSUSIYATLAR

Qodirova Ro'zigul Sadulloyevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Buxoro davlat universiteti, O'zbek tili va adabiyoti kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Adabiyotshunos olim, filologiya fanlari doktori, professor N.Rahimjonov ilmiy faoliyat bilan barobar badiiy ijod bilan samarali shug'ullandi. Xususan, adib ijodiy izlanishlarida dilbitiklar alohida o'rin tutadi. Bu termin faqat N.Rahimjonovga xos bo'lib, ular mantiqan A.Muxtorning "Tundaliklar", O'.Hoshimovning "Daftar hoshiyasidagi bitiklar" asarlariga uyg'un. Chunki bu asarlarda ham ijodkorlarning ma'lum bir qolipga solinmagan, biror bir adabiy janrga mansub bo'lmagan o'zgacha uslubdagi bitiklari aks etgan. Dilbitiklar xalq og'zaki ijodidagi maqollar mazmuniga mos ravishda hayotdagi kechirmishlarning tarzi, mohiyati, avvalo, turmush tajribalarida toblanib, so'ng ommalashgan hamda ulardan chiqarilgan so'nggi xulosalar ko'rinishidagi adibning ma'naviy anglamlarini ifoda etadi. Mazkur maqolada N.Rahimjonovning dilbitiklari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: dilbitiklar, No'mon Rahimjonov, hikmat, tush, mavzu, shakl, uslub.

Annotation: Literary scholar, doctor of philology, professor N. Rahimjonov was equally active in artistic creation as well as scientific activity. In particular, dilbitics occupy a special place in the literary creative search. This term is unique only to N. Rahimjonov, and they are logically compatible with the works of A. Mukhtar "Nights" and O. Hoshimov "Inscriptions on the border of the notebook". Because even in these works, the writings of artists are reflected in a special style that is not set in a certain mold and does not belong to any literary genre. Dilbitics express the spiritual meaning of the writer in the form of the style and essence of the experiences in life, first of all, and then popularized, and the last conclusions drawn from them, in accordance with the content of proverbs in the folklore. This article analyzes N. Rahimjonov's dilbitics.

Key words: lovers, Nomon Rahimjonov, wisdom, dream, theme, form, style.

No'mon Rahimjonov nozikta'b ijodkor, yozuvchi va shoirdir. She'ri, adabiyotni chuqur tushungan, uning betakror talqinlarini yaratgan adabiyotshunos olim badiiy so'z mas'uliyatini yelkasiga jasorat bilan ko'tardi. U ilmda anglaganlarini badiiy so'zga ham tatbiq eta oldi. Shu jihatdan uning "Jimjit jolalar" nomli birinchi qissasi dastlab "Sharq yulduzi" jurnalida bosildi. 2016-yilda esa bu asar kitob holida bosilib chiqdi. Unda qissa bilan birga N.Rahimjonov ijodiy izlanishlari mahsuli bo'lgan dilbitiklar va zamonaviy ertaklar ham kiritilgan.

Ma'lumki, Qadim Sharq mutafakkir va mutasavvif allomalarni yetishtirgan go'shadir. Qadimdan ijodkorlarning so'z va fikrlariga ehtiyoj bo'lgan va, albatta, bundan keyin ham ruh ziynati sanalmish bitiklarga chanqoqlik davom etadi.

No'mon Rahimjonovning badiiy ijodiga xos xususiyatlar borasida to'xtalar ekanmiz, avvalo, uning badiiy ijoddagi izlanishlariga nazar tashlamog'imiz darkor. Ijodkorning "Jimjit jolalar (Qissa, esselar, zamonaviy ertaklar, dilbitiklar)" kitobining

so'nggi sahifalari "Dilbitiklar" nomi bilan turkumlangan "Tush – timsol", "Tomchilar, tomchilar", "Tuproq isi" qismlaridan iborat.

Dilbitiklarning "Tomchilar, tomchilar" qismida muallifning ota-onasidanmeros bo'lib qolgan aqlni charxlovchi "qayroq fikrlar" o'quvchilar e'tiboriga havola qilingan. Qimmatligi, ta'sirchanligi bilan yoddan chiqmaydigan bu kabi dilbitiklar, odatda, ko'pchilikka meros bo'lib qolgan, lekin shularni hafsula qilib qog'ozga tushiradiganlar kam topiladi. Bu ham aslida ota-onaga, ajdodlarga hurmat va sadoqatning o'ziga xos bir ko'rinishi. Xalq merosi tarkibidan o'rin olishga arzigulik bu kabi hikmatlar har bir insonni uyg'oqlikka, hushyorlikka chorlashi bilan qadrli va bahosizdir.

Yozuvchi Xurshid Do'stmuhammadning: "Dilbitiklar"ning muallifi No'monjon akaning bir o'zi emas. U hech mubolag'asiz katta, nurli va g'oyatdafayzli xonadon a'zolarining ijodidan namunalar. Ikki, uch, hatto to'rt avlod vakillaridan meros hikmatlar. Ajdodlardan qolgan hikmatlarga hurmat – ularning o'zlariga bo'lgan hurmat timsolidir, avlodlar zanjirining oltin xalqachalarini yanada mustahkamlashdir" [Do'stmuhammad X. 1:5] kabi fikrlari "Dilbitiklar"ning shajara jamlanmasi o'laroq yuzaga chiqqanligini dalillaydi.

"Tush – timsol" qismida muallif o'zining, onasining, singlisi Zahroning hamda o'g'li Masurning tushlarini keltirgan va ulardagi timsollar talqiniga alohida e'tibor qaratgan. Otasi Karimjon Rahimjon o'g'lining vafotidan bir necha kun burun onasi tush ko'rgan. Tushga ko'ra, atasining vafot etgan ba'zi mahalladosh o'rtoqlari uni o'zlari bilan birga uloqqa borishga undashadi. Karimjon aka shoshilib, egarlanmagan jabduqsiz yaydoq to'riqqa chapdast yigitlardek sakrab minib, ko'pkariga otilib chiqib ketadi.

Hozirga qadar bizda tushga mayitlar kirib, chaqirib kelishlari yoki o'zlari tomon undashlari holati xosiyatsiz, oqibati yomon vaziyat sifatida talqin qilinadi. Darhaqiqat, tushlarning bu kabi ko'rinishlari hammadam ham kuzatilishi mumkin. Chunki birgina Karimjon aka bilan bog'liq xosiyatsiz tushlar adibning onasida, o'g'lida va o'zida namoyon bo'lgan.

"O'zimning tushlarim..."

Oldingi katta tishimdan biri tushgan emish. Zinadan urilib-urilib pastga yumaladi-da, ikkiga bo'linib ketdi..." [Rahimjonov N. 3:94].

Adib bunday qo'rqinch bir tushdan cho'chib uyg'onadi-da, yuragi g'ash, uvishib orqaga tortadi. Tushdagi tish dadasi bilan amakisining vafotiga ishora ekanligini keyi anglab yetadi. Oradan ko'p o'tmay dadasi og'irlashib qoladi va to'qqizinchi aprel tongotarida to'qson yetti yoshida vafot etadi. Ertasi kuni saharda amakisi Salim aka ham dorilbaqoga yo'l oladi.

Faqat bugina emas, N.Rahimjonov oyisining o'limi bilan aloqador singlisi Zahro, o'g'li Masrur va o'zining oqibati ayanchli yakunlangan tushlarini ham keltirib o'tadi. O'zining tushida sigaretdan uzilgan cho'g' kulga qo'shib egnidagi paltosiga tushishi ortidan bir tutam olovga aylanib, badanini kuydirgan bo'lsa, singlisining tushida esa, hovlilari etagidagi baland devor ag'anab ketadi.

Biz o'zbeklar, chindan-da hanuzgacha birortamizning tushimizda tishimiz tushib qolsa, xavotirga tushamiz. Mana shunday paytlarda qadimdan qolgan ota-bobolarimizning bir hikmatnamo, yurakka taskin beruvchi: "Tushingni eng avval suvga ayt, u barcha ko'ngilsizliklarni yuvib yuboradi" qabilidagi so'zlaridan panoh izlab qolamiz go'yo. Natijada, shu amalni bajarsak, ya'ni tushimizni suvga borib bayon etsak, o'zimizni biroz bo'lsa-da yengil his qilgandek bo'lamiz. Haqiqatda yana bir narsani anglaymizki, tushlar bizga kelajakdan xabar beradi. Xushxabar yoki ko'ngilsizlik kutayotganidan ogohlantiradi.

Ma'lumki, adabiyot xalq og'zaki ijodidan bino bo'lgan, uning zaminida yetilgan. Kitobning "Tush – timsol" qismi bitiklarning xalq og'zaki ijodi bilan bevosita omuxtaligini ko'rsatadi. Hayotdagi kechirmishlarning tarzi, mohiyati, avvalo, turmush tajribalarida toblanib, so'ng ommalashgan hamda ulardan chiqarilgan oxirgi xulosalar ko'rinishida adibning ma'naviy anglamlarida aks etgan.

Dilbitiklarning "Tomchilar, tomchilar" qismida muallifning ota-onasidanmeros bo'lib qolgan aqlni charxlovchi "qayroq fikrlar" o'quvchilar e'tiboriga havola qilingan. Qimmatliligi, ta'sirchanligi bilan yoddan chiqmaydigan bu kabi dilbitiklar, odatda, ko'pchilikka meros bo'lib qolgan, lekin shularni hafসা qilib qog'ozga tushiradiganlar kam topiladi. Bu ham aslida ota-onaga, ajdodlarga hurmat va sadoqatning o'ziga xos bir ko'rinishi, deb bilamiz. Xalq merosi tarkibidan o'rinolishga arzigulik bu kabi hikmatlar har bir insonni uyg'oqlikka, hushyorlikka chorlashi bilan qadrli va bahosizdir. Shuni inobatga olib, N.Rahimjonovning bu dilbitiklari haqida bizdan oldin fikr yuritgan Xurshid Do'stmuhammad ularni, haqiqatda, "avlodlar zanjirining oltin halqachalarini yanada mustahkamlashdir" deya go'zal e'tirof etgan.

Adibning ushbu shakldagi ijodiy izlanishlarini bir qarashda A.Muxtorning "Tundaliklar", O'.Hoshimovning "Daftar hoshiyasidagi bitiklar" asarlariga mantiqan mengzash mumkin. Yuqorida tilga olingan asarlar ham ijodkorlarning ma'lum bir qolipga solinmagan, biror bir adabiy janrga mansub bo'lmagan o'zgacha uslubdagi bitiklaridir. Ular, odatda, yozuvchining bosh-keti yo'q, uziq-yuluq o'y-xayollari qalashib kelganda, ya'ni tasodifiy holatlarda, ota-bobolaridan eshitganlari hamda xalq orasida yurganda tinglaganlari asosida, turmush tajribalari, o'qib-o'rganganlarining natijasi o'laroq yaraladi.

Xronologik tartibdagi voqealar bo'lmaganligi bois, bu gaplar, biri bog'dan, biri tog'dan bo'lgandek tuyulsa ham, kimningdir tutumi va yoki fikrlariga ta'sir qilishi mumkin, Qolaversa, bitiklar yozuvchining ruhiy holati va dunyoqarashi ko'lamidan ogoh etadi.

Dilbitiklar ma'lum qismining "Tomchilar, tomchilar ..." deya nomlanishida o'ziga xos ma'no bor, bizningcha. Ularning har xil mavzularda, uzun-qisqa ko'rinishda, she'riy va nasriy shaklda, ma'lum bir zamon va makonda chegara bilmas holatda kitobxonga taqdim etilishi mantiqan yomg'ir tomchilariga o'xshaydi. Yoshi ulug'lar ta'biri bilan aytganda ozgina, lekin sozgina... Ya'ni shakl kichkina, ammo undan uqishimiz lozim bo'lgan ma'no sarhadsiz. Qalbni bedorlikka, tafakkurni faollikka chorlaydi, mavjudligimiz mohiyati, undan ko'zlangan maqsad-muddaodan so'z ochadi.

Dilbitiklarni quyidagi xususiyatlariga ko'ra alohidalashimiz maqsadga muvofiq:

1. Mavzusiga ko'ra.
2. Shakliga ko'ra.
3. Uslubiga ko'ra.

Bitiklarni nazardan o'tkazar ekanmiz, ularni mavzusiga ko'ra turlicha yo'nalishlarga ajritib o'rganishimiz mumkin: mehr-oqibat, adolat, yaxshilik, mehnatsevarlik, ilmparvarlik, donishmandlik, do'stlik, omonatni asray olish, sir tuta bilish, ishonch kabi hayotda insoniylikni ulug'lovchi tuyg'ular; xiyonatkorlik, yolg'onchilik, poraxo'rlik, hasadgo'ylik, ikkiyuzlamachilik, dangasalik, nodonlik singari ruhni xastalovchi qusurlarni ifodalovchi fikrlar o'zligimizni biroz bo'lsa-da taftish qilishga undaydi.

Yerdan oyog'i, osmondan ko'zi uzildi [Rahimjonov N. 3:126].

Ushbu qisqa jumla o'z bag'riga Odam va Olam sinoatini yashirgan. Kitobxonni teran xayolga toldirgan ijodkorning bedor qalbi Yaratilmish kechirmishlarini, yaralish mohiyatini taftish qilishni taqozo etadi. Yaratmishni anglash, Olamni tuyish sari yuz burishimizga ishora beradi.

Darhaqiqat, o'z-o'zidan savol tug'iladi: yerdan oyog'i, osmondan ko'zi uzilgan kim? Savol va unga mos keluvchi turlicha javoblar o'quvchi ongida charxpalak misol aylana boshlaydi. Ammo mohiyatni chuqurroq anglamoqchi bo'lsak, bu harakatni Olamning yaralishi va Odamning yaratilishi mohiyatini o'rganishdan boshlash darkor. Mumtoz va tasavvuf adabiyotiga qilingan murojaat orqali bu bo'shliqni to'ldirish mumkin.

Yoshi ulug'lar tomonidan "Yerdan oyog'ing uzilmasin" shaklidagi duo ko'p bora qulog'imizga chalinadi. Demak, ushbu fikrning bir uchi xalq ozg'aki ijodi bilan ham bog'liq ekan.

“Yerdan oyog‘i uzilishi” odamning kibrga berilib, o‘zidan boshqa maxluqotlarni tan olmasligini anglatadi, “osmondan ko‘zi uzilishi” kibru havoning so‘ng nuqtasidir. Ya’ni Yaratgandan yuz burish, Uning Biru Borligiga shirk keltirish, Ungagina tavakkul qilishdan bosh tortish. Bu kabi havolanishning oxiri voy bo‘lishi tarixda ko‘p bor kuzatilgan hodisalardan biridir.

Boltani ko‘rgan zahoti daraxtlar tanasi zirqirarkan [Rahimjonov N. 3:126].

Bolta daraxtdan sop so‘rgan ekan, daraxt beribdi [Rahimjonov N. 3:94].

Xalq og‘zaki ijodida ushbu mazmundagi maqollar, matallar, ertaklar, qolaversa, boshqa turli janrga oid asar namunalarini uchratish mumkin. Ularning ildizi, ya’ni kelib chiqqan davri qadimga borib taqaladi. Bitiklarning shakli sayqallangan, yangilangan, va yoinki, o‘zgargan bo‘lsa-da, ammo mazmuni, g‘oyasi o‘sha-o‘sha.

Bolta temir metalidan yasalsa-da, uning sopi yog‘ochdan bo‘ladi. Yog‘och esa daraxtning qaysidir qismi. Demak, boltaning sopini yasashda, uning o‘ziga ishlatishda kerak bo‘ladigan yog‘och uchun daraxtni shu boltalardan biri bilan chopadilar. Ushbu vaziyat “O‘zingdan chiqqan baloga, qayga borasan davoga?” degan maqolni yodga soladi beixtiyor.

Darhaqiqat, ushbu muammoning ildizi juda chuqur. Uning ilk kurtaklari qadim-qadimlarga borib taqaladi. O‘z ildizingdan zarba olish Yerda Odam yaralibdiki, hatto payg‘ambarlar oila a‘zolari o‘rtasida ham voqelanib, shu kunga qadar yorilmagan yaraday qalbgga sim-sim og‘riq berib keladi. Xalqimiz, musibat ko‘rgan kishining tarixini surishtirgach, “sopi o‘zidan ekan” deya bekorga afsus chekmas ekan.

Bunday vaziyatni yurt, millat qiyofasida ham ko‘rishimiz mumkin. Yoki tariximizning qonli sahifalarini yodga olaylik. Taassufki, eng qayg‘uli holat bu Vatanimizning, unga sodiq asl farzandlarining o‘zimizdan chiqqan Vatan xoinlari tomonidan qandaydir bir o‘tkinchi manfaat uchun sotilishidir. Ta’kidlash joizki, “o‘z ildiziga bolta urganlar” qachonlardir bo‘lsa ham xatosini anglaydi. To‘siqlarga qaramasdan avloddan avlodga o‘tib kelayotgan og‘riqli bu holni ma’naviy ozuqa, tarbiya, o‘rnak orqali kamaytirish mumkin.

Dilbitiklarni **shakliga ko‘ra** quyidagicha guruhlash mumkin:

She’riy shaklda:

Tirishqoqning tirnog‘i

Toshga chega qoqadi.

Qalovini bilganlar

Qordan olov yoqadi [Rahimjonov N. 3:154].

Tirishqoqlik, intiluvchanlik, mehnatsevarlik qadimdan ulug‘lanib kelgan eng yaxshi xususiyatlar sirasiga mansub. Tirishqoq kishilar oldida qanday muammo

turishidan qat'iy nazar o'z maqsadiga erishadi, ya'ni ular tirnog'i bilan toshga chega qoqadi. Bu o'rinda, ma'lum bir maqsadga yetishishning naqadar qiyinligi, unga olib boradigan yo'lning mashaqqatlari mo'lligi tirnoq va tosh obrazlari orqali ochiqqlangan. Tasavvur qiling: tirnoq(?) bilan toshga (!) chega qoqish mumkinmi??? Aslo, yo'q!!!

Ikkinchi juftlikda "Qalovini topsang, qor ham yonadi" o'zbek xalq maqoli she'riy shaklga solinib, birinchi juftlikning mantiqiy davomi sifatida qo'llanilgan. Xulosa shuki, agar maqsad aniq bo'lsa, chin dildan harakat qilganlar o'z niyatiga, shubhasiz, yetishgusidir.

Yoki:

Boyning bolasi o'n yoshida bosh bo'ladi,

Kambag'alning bolasi o'ttiz yoshida ham yosh bo'ladi.

Qadimdan boylik va faqirlik sirasida boylar hamda kambag'allar qarama-qarshi qo'yib kelingan toifalardandir. Boylarning ulug'lanib ko'kka ko'tarilgani, qashshoqlarning esa, mehnat qilishiga qaramasdan kosasi oqarmasligi evaziga yerga urilganiga tarix guvoh. Boyning bolasi boy bo'ladi, deganlaridek, ularning farzandlari puldor ota tufayli boylikka ega chiqqan yoki biror bir mansabni egallagan. Zamona zayliga ko'ra, faqirning bolasi esa yana faqirlik to'nini kiyishda davom etadi. Go'yo bu tabiat qonunidek.

Ammo bugungi globallashuv davrida yasharkanmiz, vaqt tushunchasi insonlarning qarashlarini o'zgartirib, ayrim masalalarda eski fikrlarini tubdan yangiladi hamda yuqorida aytilgan qobiqni yorib chiqdi. Nazarimizda, bunday tushunchalar hozir eskirdi va yashab turgan zamonimizga u qadar mos kelmaydi. Intilgan, mehnat qilgan kishi hayotda o'z o'rnini topa oladi.

Ming afsuski, ayrim vaziyatlarda, tan olish lozim, pul masalasi oldinga chiqib, shuning orqasidan ish bitirish kabi eskilikning ba'zi sarqitlari hanuz xalq orasida yurganligini aytmasdan boshqa choramiz yo'q.

Dialogik shaklda:

– U sizni qo'li ochiq, himmatli deb maqtadi.

– Nima uchun bunaqa deganini bilaman. Qog'ozdo'ppi kiygazmay qo'ya qolsin [Rahimjonov N. 3:154].

Dialogda, odatda, ikki yoki undan ortiq kishilarning o'zaro suhbatlari aks etgan bo'ladi. Mana shu jarayonda, agar nihoyalangan bo'lsa, suhbatning mavzusi, sababi va mohiyati to'liq anglashiladi. Adib aytmoqchi bo'lgan fikrini kitobxonga aniq va to'liq yetib borishini istaydi. Bir nechta usullar qatori dialogik shakl ham ushbu vazifani xossatan ado etolganini bitiklarni tahlil qilish asnosida ko'rishimiz mumkin.

Yuqoridagi dialogda ikki shaxs o'rtasidagi munosabat aks etgan. Bir kishining ikkinchi bir kishiga qilgan mulozamatini uchinchi shaxs tilidan eshitamiz. Bunda

yozuvchi bir maqsadni ko'zlaydi, ya'ni uchinchi shaxs orqali birinchi shaxs niyatining o'zi tomonidan oshkor qilinishini parda ortiga yashiradi. Agar maqtoov birinchi shaxsning tilidan aytilganda edi, ikkinchi kishi bunga dialogdagi kabi kinoyaviy javob bermasligi va o'quvchiga birinchi kishining maqtoovdan ko'zlagan maqsadi ayon bo'lmay qolishi mumkin edi. Dialogik shakl adib mahoratini ko'rsatish bilan bir qatorda, o'zining imkoniyat chegarasi kengligini ham isbotlay olgan.

Hikoya shaklida: "Dilbitiklar"dan o'rin olgan ayrim parchalar adib yoki hikoyanavis tomonidan so'zlab beriladi. "Tush – timsol" hamda "Tuproq isi" qismlaridagi parchalar, ayniqsa, shu shaklga mos keladi. "Tomchilar,tomchilar ..." qismidagi ba'zi fikrlarda ham mohiyatan hikoya shaklini taqozo etgan o'rinlar uchraydi.

"Tush – timsol"dagi "Oyimning tushi", "O'zimning tushlarim...", "Singlim Zahroning tushi", "Masurning tushi" kabi parchalarning barchasi adibning tarjimai holi bilan bog'liq bo'lib, hayotining qaysidir bir nuqtasidan belgi beradi. Bir necha vaqt davomida sodir bo'lgan va tafsilotlari turlicha tushlar goh yozuvchining o'zi, goh uning oila a'zolari tomonidan so'zlansa-da, ammo kitobxonga yetkazuvchi sifatida adib yalovbardorlikni qo'lga oladi. Tushlarning taqdirga ishora qilishini hayot tarzi, shajarasi misolida ko'rsatib bergan N.Rahimjonov uni timsol darajasiga ham ko'tara olgan.

Dilbitiklarni turli xususiyatlariga ko'ra bir qancha **uslublarga bo'lib** tadqiq qilishimiz mumkin. Ta'kidlash joizki, boshqa uslublarni rad etmagan holda, ularda xalqona uslubda yaratilgan bitiklarning salmog'i yuqoriligi seziladi. Har uchala qismda ham xalqonalik ravshan ko'rinadi. "Tuproq isi..."dagi qaynoq fikrlarni bugungi kunimizga qarshiliksiz tatbiq eta olamiz. Chunki tuproq isi bevosita Vatan bilan, millat bilan vobasta tushunchadir.

Bu qismda Odamning Yerda muqimlanishidan boshlab to bugungi kunimiz bilan aloqador, chegara bilmas mavzulardagi fikrlar o'rtaga tashlanadi. Adib tomonidan turmushning og'riqli nuqtalari kitobxonga yetkazilib, mohiyatni anglash tomon odimlanish vaqti kelganiga ishora qiladi.

Xalqonalik, sodda so'zlashuv yo'sini ushbu uslubni yuzaga chiqaruvchi tamal vositalar bo'lib, o'zbek xalqining millat sifatidagi umumiy qarashlarini, shu tuproqda kamol topganlarning og'riqli hamda imoniy tomonlarini ko'rsatishda asosiy o'rin egallagan:

"Qizim yeb – qirga ketar, o'g'lim yeb – o'rga. Jon-jon – o'zimning jonim [Rahimjonov N. 3:147].

Bitta sovunni necha marta ko'pirtirasan?

(Bir gapni chaynayverasanmi, degan ma'noda) [Rahimjonov N. 3:147]

Xulosa qilib aytganda, dilbitiklarda joylangan teran falsafiy o'ylar kitobxon ma'naviy olamini boyitadigan quyma fikrlardir. Ushbu durdona mushohadalar mutolaasi teran o'y-xayollar dunyosiga yetaklashi tayin.

Adabiyotlar:

1. Dўstмуҳаммад Х. Бир одимлик масофа. Китобда: Жимжит жолалар. –Т.: Ўзбекистон, 2016. – 168 бет.
2. Назаров Б., Расулов А., Аҳмедова Ш., Қаҳрамонов Қ. Нўъмон Раҳимжонов (ижодий портретига чизгилар). Ўзбек адабий танқиди тарихи. Дарслик. – Тошкент, 2012. –Б.327-330.
3. Раҳимжонов Н. Жимжит жолалар. – Т.: Ўзбекистон, 2016. – 168 бет.
4. Эшонқулов Ҳ. Наср: бугун ва эртага. Давра суҳбати. Адабиётшунос Н.Раҳимжонов бадиий метод хусусида.// Ўзбекистон адабиёти ва санъати., 2015, 13 ноябр. –Б.4.
5. Ўзбек халқ мақоллари. (Тузувчилар: Т.Мирзаев, А.Мусақулов, Б.Саримсоқов; масъул муҳаррир Ш.Турдимов) – Т.: Шарқ, 2019. – 512 б.
6. Ўраева Д., Қувватова Д. “Жимжит жолалардан томган томчилар // Ижод олами, 2019, № 6, – Б.19-21.
7. Ўраева Д., Қувватова Д. Мустақиллик шеърияти тийрак нигоҳларда// Шарқ юлдузи, 2008, № 4. – Б. 151-152.